

ELS MOVIMENTS ESPECIALITZATS DE L'ACCIÓ CATÒLICA. REFLEXIONS TEOLÒGIQUES I HISTÒRIQUES

Per Dr. Miquel Gual Tortella - Dr. Joan Josep Matas Pastor

1. Introducció

El moment eclesial que vivim obliga a fer una seriosa reflexió sobre el nostre passat immediat per tal de discernir, des de la distància dels anys, encerts i errors d'aquells moviments que naixien amb la voluntat de ser unes mediacions per a l'evangelització del món modern. Si el plantejament sobre la qüestió segueix sent actual és perquè en els inicis del nou segle XXI, el repte i desafiament de l'evangelització continua essent la primera preocupació pastoral de l'Església. Un fet que ens remet a aquella idea del papa Pau VI a l'*Evangelii Nuntiandi*, on afirma que la vocació pròpia de l'Església és l'evangelització: “Una vegada més volem confirmar –diu el papa–, que l'evangelització de tots els homes constitueix la missió essencial de l'Església [...] Evangelitzar constitueix l'esmentada vocació pròpia de l'Església, la seva identitat més profunda. Ella existeix per evangelitzar” (1). Si el pensament modern manifestava la seva inquietud religiosa a través d'interrogants i, fins i tot, de la negació del fet religiós, la situació actual potser sigui més dramàtica encara pel que fa a la fe, ja que no sols no la qüestiona, sinó que la ignora. L'actual situació emergent, i no la nostàlgia, és la que ens obliga a reflexionar sobre aquells moviments apostòlics que, en un altre marc històric, varen donar els seus fruits evangelitzadors.

Abans de seguir el camí proposat volem dir que avui es parla de dos tipus de moviments, distinció que sembla prou aclaridora (2), ja que ens permet veure quin és el punt de recolzament preferit per uns i per altres. Així, mentre uns, coneguts també com a “nous moviments”, s’inclinen per valorar la *presència* en el medi, una temptativa que naix com a resposta a la situació de crisi i d’absència de cristians en els àmbits més vius i concrets de la societat, els altres entenen la seva presència en el medi de forma més humil; “la mediació és compresa com la distància entre la fe i la història” (3), d’aquí el nom de “Moviments de la Mediació”.

En les darreres dècades hom ha pogut constatar que la línia dominant i oficialment aplaudida per la major part de la jerarquia de l’Església ha estat aquella que impera entre els moviments de “presència” sobre els de la “mediació”, un canvi d’òptica que es produïa amb el pas del pontificat de Pau VI al de Joan Pau II. La història d’ambdós personatges, prèvia a la seva arribada a la càtedra de Pere, pot explicar-nos perfectament l’orientació d’un i d’altre pontificat. Així, mentre que Pau VI, amb la seva experiència com a consiliari de la FUCI (el moviment d’estudiants catòlics italians), potencià els moviments de la “mediació”, com era la JOC i altres moviments especialitzats que segueixen la mateixa orientació teològica, així com també la seva metodologia, Joan Pau II, en canvi, amb una història personal i eclesial totalment diferents, ja des del principi del seu pontificat s’escorà vers un catolicisme de presència, una opció que el feia ser crític amb l’orientació que la Conferència Episcopal Espanyola d’aquelles hores havia assolit davant el canvi que vivia el nostre país; un fet amplament exposat i explicat per E. Juliana en la seva darrera obra titulada *Modesta España* (4), on l’autor conta la tensa trobada entre el papa Wojtyła i el cardenal Tarancón, una trobada que serví per posar de manifest les dues concepcions sobre la presència de l’Església en el món i en la política.

La nostra aportació, com indica el títol, vol centrar-se sobre els “Moviments de la Mediació”, dividint la recerca en dues parts;

per un costat volem recordar quina fou, des dels seus inicis, la teologia subjacent, i dir també el perquè de la metodologia oferta pel fundador, l'abbé Cardijn, als jocistes, ja que ambdues coses són determinants per comprendre el tipus de presència que aquests Moviments volen tenir en el medi. En segon lloc, i de forma ja més concreta, oferim una ullada sobre la història de l'Església que és a Mallorca per descobrir-hi la modesta presència que hi tingueren i que encara hi tenen els esmentats Moviments, la qual cosa ens permetrà conèixer la seva aportació a favor de la tasca evangelitzadora a ca nostra.

2. La teologia dels moviments especialitzats

És ben sabut que la pastoral dels medis socials és una iniciativa relativament recent dins l'Església. El desenvolupament de la societat industrial i la urbanització, tingudes ja en els inicis del segle passat, provocaren profundes enclotxes entre les formes de vida i les classes socials, el temps que la lluita entre les mateixes classes socials es feia més resistent. De forma simultània amb aquests esdeveniments socials, la classe obrera s'allunyava, cada cop més, de l'Església (5). D'aquesta manera, la nova situació social obligava l'Església a prendre postures més adequades i adaptades al moment, trobant-se amb la necessitat d'assegurar una presència cristiana en els nous medis socials que s'anaven estrenant.

Els Cercles d'Obrers Catòlics, iniciativa desenvolupada per l'Església cap al final del segle XIX, constitueix el que podria ser un primer intent pastoral de presència en el medi obrer, si bé no s'ha d'oblidar que tot es desenvolupava en un ambient encara molt paternalista. Només la iniciativa de Cardijn cap a l'any 1925, dirigida a l'apostolat dels joves obrers, seria el revulsiu perquè l'Església prengués consciència no solament de la especificitat dels medis socials que calia evangelitzar, sinó també del fet essencial sobre el qual Cardijn tant insistia, "que els apòstols dels joves

obrers havien de ser els mateixos joves”; un principi que s’aplicà a tots els altres moviments especialitzats que seguiren les passes de la JOC. Per tant, la iniciativa dels obrers catòlics enfront dels problemes de la classe treballadora, tal com patrocinava la JOC, pot ser considerada com a generadora d’un tipus renovat de comportament cristià i d’una nova manera d’entendre la pastoral obrera, el qual comportament constitueix en si mateix una novetat en relació amb la manera d’actuar que mantenia l’Església de l’època (6).

L’experiència pastoral centrada en el medi tingué una gran acollida en països europeus, com França. Aquest plantejament pastoral en cap cas pretenia reduir l’activitat eclesial al medi com a única via per anunciar l’Evangeli. No obstant això, dues intuïcions en posaven de relleu la importància: per una part, la voluntat de trobar en el Crist la unitat de tot, ja que és tota la creació que tendeix, com diu Sant Pau, vers el punt omega (Rom 8, 18 seg.). Per altra part, el medi, comprés com a àmbit cultural, es convertia en lloc d’aculturació de l’Evangeli; és a dir, sense negar les particularitats de cada ambient, aquests eren tractats com a petits nuclis culturals per evangelitzar. Així, seguint les passes de la JOC, anaren sorgint altres moviments, cada un d’ells centrat en el seu propi medi, com són la JARC, la JEC (MUEC), el MPC, entre d’altres.

El fet de valorar l’indret que hom viu com a punt de partida, explica que els Moviments de la mediació o especialitzats comparteixin una mateixa premissa teològica: *l’encarnació del Verb de Déu* (7). D’aquesta forma, el fet central de la història de la revelació es converteix en el seu paradigma, cercant que l’acció del militant esdevingui, en ella mateixa, tot un procés d’aculturació de la fe, a través de la interiorització de la Paraula i de la seva explicitació, anunciada com l’Evangeli de Déu en el medi concret. D’aquí la necessitat dels militants cristians de familiaritzar-se, des de la primera hora, amb la Paraula de Déu a través de la seva lectura, ja que només quan la Paraula ha estat covada en el cor de

la persona, aquesta pot convertir-se en testimoni de la Bona Nova en el seu medi.

L'opció per una vida encarnada en una realitat que no sempre és la pròpia, no sols es converteix en quelcom d'exigent, sinó que sovint provoca decepcions. Aquesta és l'experiència que narra el pare Martelet en relació amb els primers capellans obrers de França. Els preveres de la Missió de París, amb la voluntat de respondre al repte de l'evangelització en una societat cada cop més laica, optaren també per una vida més encarnada en el món dels allunyats, com era el món obrer. Amb el seu saber estar al costat dels obrers ben aviat descobriren que la seva arriscada presència no sols no aconseguia suprimir el mur que separava la classe treballadora de l'Església, sinó que pogueren constatar que darrere aquell mur s'hi desenvolupava un nou univers de sentit. En efecte, en aquells moments, en el món obrer la creença religiosa ja s'havia transformat en increença, donant pas a un nou univers de sentit, el qual ja no era alimentat per l'esperança cristiana de la salvació, tampoc no es vivia una situació de desesperança, sinó que allà es trobaren amb persones reconstruïdes per altres doctrines filosòfiques que els havien servit de suport per a la seva reedificació personal i col·lectiva (8).

La teologia de l'encarnació, per tant, ens mostra com el Crist, a través del seu abaixament, es va vincular a determinades circumstàncies socials i culturals de les persones amb les quals convivia. És evident, doncs, que aquest ha de continuar sent el camí que ha de seguir una pastoral que vol ser missionera. Avui, el concepte de medi o ambient, amb molta freqüència, és substituït pel de cultura; per això, en la seva ponència sobre evangelització, el darrer Sínode celebrat a Mallorca, davant l'accelerada secularització de la societat, va manifestar-se obertament a favor de la inculturació de la fe (9). És cert que més que en altres èpoques s'ha pres consciència que la persona no pot viure aïllada del seu entorn, sinó que hom creix amb els altres i gràcies als altres; és a dir, col·lectivament. Especialment les persones creuen i pensen

dins el marc d'una cultura dominant, de manera que aquesta cultura els configura, alhora que elles també són portadores de nous elements que enriqueixen la mateixa cultura. Un fet que ens fa veure la necessitat d'evangelitzar les cultures i les subcultures; un procés d'inculturació que no fa més que reflectir la tendència encarnatòria de la salvació cristiana.

L'antic general dels Jesuïtes, el pare Arrupe, definia aquest procés dient que la inculturació és el moviment encarnatori de la vida i del missatge cristià en una àrea cultural determinada; de tal manera, que aquella experiència concreta es transforma en principi d'inspiració i, al mateix temps, es converteix en font i origen d'una nova creació (10). En definitiva, diu el Sínode, amb el terme inculturació, pròxim al de l'encarnació, es vol significar la necessitat d'expressar la fe i la vida cristiana en les diverses cultures, medis i ambients, tenint en compte que al costat del ràpid procés de secularització cal posar-hi el naixement d'uns valors universals que es poden trobar per tot arreu, gràcies als mitjans de comunicació que uneixen els extrems més oposats de la terra. D'aquesta manera, l'anunci de l'evangeli no humilia mai cap cultura, sinó que quan hi és rebut purifica i enalteix la cultura que l'acull.

El Concili Vaticà II en el seu decret *Ad Gentes*, assenyala unes passes que no convé oblidar en cap acció evangelitzadora; o bé com diu Martín Velasco, en cap dimensió evangelitzadora, ja que aquest autor sosté que més que d'una acció s'ha de parlar de la dimensió evangelitzadora com a característica de l'Església. Les passes, doncs, assenyalades pel Concili, que cal valorar en un procés d'evangelització, són:

1. *La presència en el món.* Una presència que ha de ser, en primer lloc, física; però no sols física, sinó també presència empàtica amb el medi o realitat i amb la pròpia cultura; en definitiva, una presència cordial i participativa. El Vaticà II ho expressa amb aquestes paraules: "Cal que l'Església sigui present en aquestes comunitats humanes per mitjà dels seus fills que

conviuen amb elles o hi són enviats [...] Que descobreixin amb alegria i reverència les llavors del Verb que hi ha amagades”(11).

2. *Diàleg*. És evident que només una presència que sap obrir-se a les diferències, no per condemnar-les sinó per enriquir-se a través del diàleg, podrà ser valorada com una presència fecunda. És en aquest sentit que cal interpretar la doctrina conciliar quan afirma que “així com el mateix Crist esbrinà el cors dels homes i els conduí a la llum divina mitjançant un diàleg verament humà, així mateix els seus deixebles, profundament amarats de l'Esperit de Crist, cal que coneguin les persones entre les quals viuen i que convisquin amb elles, a fi que aquestes, pel camí d'un diàleg sincer i pacient, coneguin les riqueses que Déu ha atorgat als Gentils” (12).

3. *Col·laboració*. Un diàleg que no s'obri a la col·laboració amb els qui volen també un món nou, més just i fraternal, més prest o més tard restarà abocat al tancament sobre un mateix; és per això que el Concili anima el militant cristià a “treballar i col·laborar amb tots els altres per ordenar rectament els afers econòmics i socials” (13). El Vaticà II, a l'hora de concretar aquesta col·laboració ofereix, endemés, un ventall molt ample, esmentant Instituts privats o públics, organitzacions internacionals o religions no cristianes. És difícil, avui, imaginar una missió evangelitzadora que no parteixi d'uns espais, no necessàriament confessionals, que permetin noves presències evangelitzadores. Això suposa que el procés evangelitzador ha de partir de més lluny, ja que les vies a través de les quals es transmetia la fe, com eren la família i la societat d'antany, ja han deixat de ser, en realitat, vies de transmissió.

4. *Testimoniatge*. En efecte, evangelitzar no és transmetre ni una doctrina ni una altra moral; tampoc consisteix a contar una notícia sortida d'una o altra agència d'informació, sinó oferir a altres l'experiència personal de trobada amb qualcú que ens ha deixat una petjada tan forta que és capaç d'obrir un nou horitzó de sentit per a la persona. De fet, només el qui ha viscut una

experiència amb un altre es pot convertir en vehicle de la persona que ha trobat; de tal manera que, veient-lo a ell, es descobreixen trets de l'altre. D'aquí que Jesús esperàs el moment de l'adéu per demanar als seus deixebles d'anar per tot arreu per fer deixebles seus; un encàrrec que cap Apòstol hauria comprès en el moment de la seva crida, ja que aquesta només era el moment inicial d'un procés de maduració i de trobada amb Jesús de cara a la missió que havien de realitzar en l'absència del Mestre (14).

5. *Estil de vida.* Això no vol dir que el procés evangelitzador s'acabi amb l'estil de vida; molt probablement el que hem posat com a darrer pas haurà d'acompanyar totes les passes del qui és enviat en missió. Però, quin ha de ser l'estil de vida de l'evangelitzador? La resposta, evidentment, només pot ser aquesta, l'estil de l'evangeli. És evident que Jesús, per anunciar el Regne de Déu, no es revesteix de grans poders, ni de grans plataformes de poder. El model és el de la petita llavor que es transforma en un arbre capaç de donar cabuda a molts d'ocells, o el de la petita quantitat de ferment que és capaç de transformar la pasta. És cert que en moltes ocasions el testimoniatge cristià no es revesteix amb les vestidures que volia el Mestre; d'aquí la necessitat de saber mantenir, sense por ni vergonya, una actitud d'autocrítica permanent, ja que si l'estil de vida no acompanya la paraula i la confessió creient, aquestes es tornaran estèrils.

Per concloure, doncs, voldríem repetir aquelles paraules que el pare Vanhoye ens deixà escrites: que l'Encarnació del Verb inclou en la seva historicació el misteri de la Creu: la mort i la resurrecció del Senyor (15); i el camí del deixeble, com afirma Jesús a l'Evangeli, no pot ser diferent del que ha fet el Mestre.

3. La metodologia dels moviments especialitzats

Des dels inicis de la JOC, els Moviments Especialitzats optaren per una metodologia ben concreta, la qual s'ha de veure i entendre en coherència amb la teologia subjacent a

ells mateixos, teologia que, anteriorment ja hem definit des de l'òptica de l'Encarnació. Per tant, segons el seu plantejament no s'ha de partir d'una "política catòlica", ni tampoc d'una "cultura catòlica", cosa més aviat pròpia d'altres moviments, sinó que, en contra del que molts encara voldrien i desitgen, els Moviments Especialitzats valoren i prioritzen la fecunditat de la fe, la qual postula unes mediacions concretes i adaptades al seu objectiu primer: l'aculturació de la mateixa fe en aquells indrets allunyats de l'Església (16).

La premissa metodològica, per tant, es troba en el primat de l'experiència humana i del pensament crític (17), unes conviccions que travessen tota la Revisió de Vida, cercant, en el seu moment central, uns criteris humans i cristians, que il·luminin el fet analitzat i disposin la persona en vista a una nova presència transformadora en el medi. La RdV, per tant, es converteix en l'instrument que ajuda a trobar-se amb la realitat a través dels petits fets aportats pels membres del grup. Són fets viscuts per cristians de base; esdeveniments de la vida quotidiana que, malgrat la seva simplicitat, permeten assolir nivells profunds d'anàlisi cercant les causes que els han provocat, així com també les conseqüències que se'n deriven. Així, el mètode de RdV es transforma en un valuós instrument que permet fer una lectura creient de la realitat; llavors, la vida, contemplada i llegida des de la fe, esdevé lloc teològic.

Malgrat que parlem de la vida de cada dia, cal reconèixer que aquesta no sempre és senzilla ni fàcil, sinó que sovint es transforma en un quefer complex, sobretot la vida social. A causa de la seva freqüent, complexitat es fa més necessari una anàlisi acurada de la mateixa vida si hom vol abastar-la amb profunditat. El fet que la vida sigui densa i opaca no justifica cap renúncia, sia del tipus que sia; renunciar al seu coneixement més profund no seria humà ni cristià; només restant sempre oberts a la realitat de l'entorn serà possible descobrir-hi signes positius, signes d'alliberament i de salvació (18).

La vida, endemés, resulta profunda per aquell que no es queda en la superfície ni en la simple anàlisi sociològica. És evident que quan parlem de la profunditat de la vida no volem referir-nos als grans fets que ocupen les primeres planes dels periòdics o els titulars televisius; sinó que estam parlant del misteri que habita en allò que és petit i insignificant. La mirada creient de la realitat, lluny d'apartar-nos de tot el que és humà i exigü, ens ajuda a descobrir en la debilitat de la història la presència alliberadora de Déu; per això, res de la pròpia persona no és menyspreable, ja que cada vida personal, si sabem llegir-la, esdevé lloc de la revelació de Déu.

El mètode que estam comentant, doncs, en el seu primer moment, educa per a aquesta obertura a la vida i per a restar pròxims a la realitat, malgrat que aquesta se'ns presenti de forma complexa i profunda. Per això, com diu J. M. Rubio, la RdV ajuda:

a) A estar atents a la vida de cada dia, superant la mirada immediata i superficial del primer moment.

b) A escoltar i a aprendre a acollir la vida sense prejudicar-la ni rebutjar-la.

c) A constituir-la en punt de partida del procés d'anàlisi que seguirà en el dia a dia.

d) A valorar-la com el lloc de la revelació de Déu.

Després d'aquestes afirmacions, un cop més es pot constatar la coherència que es dona entre la teologia i la metodologia dels Moviments Especialitzats, ja que la vida, fins i tot en els seus trets més petits i insignificants, és compresa com el lloc habitat per Déu; i, des de la resurrecció de Jesús, el creient hi descobreix un nou dinamisme capaç de renovar la persona i, a través seu, les mateixes estructures socials.

Si en un primer moment la RdV condueix a la contemplació tant de la vida personal com del seu entorn, en els passos successius possibilita, igualment, la trobada del subjecte amb ell mateix; un pas que ve a sumar-se al moment de l'anàlisi del fet que es revisa i que expressa les reaccions que el mateix fet ha despertat

en la persona com sentiments de coherència o de contradicció, judicis ètics, etc. També és el moment de confrontació amb la paraula de Déu, moment culminant de tot el procés de revisió, en el qual es pretén profunditzar en la vida de fe, no tant partint de formulacions teològiques com de la realitat viscuda. Per a la vida de fe, la referència a Jesús és doblement obligada; en primer lloc, perquè ell és, per a nosaltres, un testimoni únic pel que fa a l'experiència de Déu i, segonament, perquè va ser a través de la seva humanitat que va trobar i va viure la relació amb Déu, al qual invocava com a Pare i així ens ensenyà també a nosaltres a fer-ho.

De fet, la referència a Jesús és un judici global sobre l'esperit del món, entenent per tal esperit el tancament a la seva paraula: "Us ben assegurat que els qui escolten la meua paraula i creuen en el qui m'ha enviat, tenen vida eterna; i en el judici no seran condemnats perquè ja han passat de la mort a la vida" (Jo 5,24). I en un altre indret de l'evangeli, Joan, a través d'una metàfora, insisteix encara: "La condemna ha arribat per això: quan la llum ha vingut al món, els homes s'han estimat més la foscor que la llum, ja que les seves obres eren dolentes" (Jo 3, 19). Des del que estam dient, es pot afirmar que en el moment de jutjar de la RdV, el cristià recull la seva experiència humana i la confronta amb l'experiència humana de Jesús per tal de veure si hi ha semblances o aspectes que criden a la conversió personal. És el moment en el qual el grup s'obri a la plegaria i el moment on la lectura creient de la realitat es veu il·luminada per la vida i experiència de Jesús a través d'un o altre passatge evangèlic, aquell que sembla més adient per il·luminar el fet que s'està revisant.

Quan hom ha après a fer del mètode de RdV una manera de veure i contemplar la realitat, tant personal com social, aleshores, la persona ha trobat una ajuda per viure cada petita acció com una expressió de la seva fe en Jesucrist i a viure-la, endemés, amb esperança i en clau de resurrecció.

Potser no hem insistit a bastament en un fet que és essencial pels Moviments, que aquests es defineixen com a moviments evangelitzadors. És evident que el ressò del concepte “evangelització”, avui, o el que es tenia en els inicis de la JOC, no és el mateix. L’Europa d’antany no vivia, i amb dificultat s’hauria pogut imaginar, la descristianització que es viu actualment. Malgrat en el començament del segle passat l’Església ja vivia la fuita massiva de col·lectius com el del món obrer, en la majoria d’Estats europeus encara dominava el règim de cristiandat. És per aquest motiu que es pot afirmar que la intuïció de Cardijn rompia els esquemes d’una pastoral tradicional, centrada, principalment, en l’administració dels sacraments i l’organització de grups de formació i de catequesi sempre entorn de les parròquies. La novetat, en canvi, de la JOC en primer lloc, i després dels altres Moviments que sorgiren seguint els seus passos, aportaven, com a novetat pastoral, que tant el jove com l’adult havien de ser evangelitzadors, començant a ser-ho en el medi on passaven la major part del temps, com era la fàbrica, la professió, la universitat, etc., avançant-se, així, a la idea d’Església que presentaria posteriorment el Vaticà II; la idea d’una Església entesa com el poble de Déu, un poble que tot ell és enviat en missió, perquè ell és el subjecte de l’eclesialitat.

Plantejades així les coses, és lògic que la RdV que Cardijn havia donat als jocistes, amb tota la pedagogia que inclou en vista al seu creixement tant humà com cristià, esdevingués aquell instrument que els conduïa a un nou plantejament i a assolir noves accions davant la vida. Per això, es pot afirmar que la metodologia dels Moviments per ella mateixa ja condueix els militants a ser actius en el seu entorn; és a dir, que l’objectiu final de la RdV és l’acció transformadora; un dinamisme, la base del qual es troba en el fet de l’Encarnació del Verb de Déu i de l’anunci que va venir a fer del Regne del seu Pare. Precisament, perquè el Regne de Déu ja és present aquí, entre nosaltres, però encara no hi és d’una manera plena, l’actuar cristià esdevé l’objectiu final; dit altrament, el vertader compromís cristià no és altre que el compromís amb el

Regne orientat vers l'alliberament i la transformació personal per poder, així, canviar l'entorn.

Cal precisar, no obstant això, que l'acció formulada al final de la RdV no pretén solucionar o arreglar el problema del fet que és objecte d'anàlisi; sense pretendre immediateses, l'acció va encaminada a respondre a la situació que era present en el moment inicial de la RdV. En aquest sentit es pot afirmar que l'actuar és un indicador del to que ha dominat en el conjunt de la revisió. El compromís, per altra part, sovint serà petit i, fins i tot, aparentment podrà semblar insignificant, però el més important és que estigui a l'abast dels militants, de la seva consciència i capacitat. No serà mai de més recordar aquelles paràboles de Jesús on compara el creixement del Regne a accions humils i reduïdes (21), a les quals haurien d'acompanyar sempre, per tal de fer-les creïbles, aquestes notes, com ara: **la gratuïtat**, que no cerca cap contrapartida o benefici propi; **l'oblit d'un mateix**, en el sentit de voler sortir d'un mateix per donar quelcom de la pròpia vida; **l'autenticitat**, que mostra el que és més profund de la persona i revela les motivacions que condueixen a l'acció concreta i, finalment, que l'acció sigui **transformadora i educativa**, ja que l'educació sempre fa referència a la transformació de la persona i a la manera d'autorealitzar-se des d'ella mateixa. Tenint en compte totes aquestes perspectives, la RdV pot jugar un paper important en la construcció de la persona i del creient (22).

4. Evolució històrica dels moviments especialitzats de l'Acció Catòlica a Mallorca

A finals dels quaranta i, sobretot, en els anys cinquanta assistim a l'esvaïment de l'etapa triomfalista del nacionalcatolicisme en la qual les organitzacions del laïcat associat s'estan encallant i necessiten mètodes i models associatius i d'organització renovadors. La renovació vindrà de la mà dels moviments especialitzats de l'Acció Catòlica. El seu principi bàsic era que

la vida cristiana era inseparable de l'acció evangelitzadora, i que l'evangelització estava necessàriament lligada a la transformació de la societat d'acord amb l'Evangeli. La formació per a l'acció en un ambient concret defugia del model d'Acció Catòlica general en la qual l'acció era estrictament parroquial. Com es va anar implantant aquest nou model a la nostra Diòcesi?

El punt de partida el trobam quan l'any 1932 el moviment juvenil obrer (JOC) arribà a Catalunya. A Mallorca, l'any 1934, a una assemblea sacerdotal celebrada a Lluc els dies 19 a 21 de setembre, el sociòleg Mn. Bartomeu Quetglas Gayà va presentar la ponència "El prevere davant l'apostasia de la classe obrera", suggerint que tal vegada a Palma podia haver-hi algun grup autònom de joventut obrera, federat amb l'organisme general de Joventut Catòlica (23). No obstant això, a l'assemblea sacerdotal de l'any següent (Lluc, 15-17 de maig de 1935), entre les conclusions de la ponència "Acció catòlica; coordinació interior; manera de connectar i adherir altres associacions", presentada per Mn. Josep Rossell Santomà, s'aprovà, entre d'altres coses, que no es constituïria una Joventut Obrera Catòlica autònoma, sinó seccions de Joventut d'Acció Catòlica per a la formació de l'obrer. Es tractà, doncs, d'una decisió clerical que negava qualsevol possibilitat de certa autonomia dels laics. Allò que la salvació de l'obrer vindria del mateix obrer era considerat perillós i un míssil a la línia de flotació a l'apostolat del mandat jeràrquic que fonamentava l'Acció Catòlica d'aquells moments.

Acabada la Guerra Civil, l'Església, a tot l'Estat espanyol, entrà en una dinàmica ambigua, que s'ha designat amb el nom de nacionalcatolicisme. A la nostra Diòcesi, l'Acció Catòlica s'anà recuperant de l'ensorrament del trienni bèl·lic. Cada una de les quatre branques reconstruí els seus quadres dirigents i reorganitzà per als seus socis activitats religioses i formatives com dies de recés, tandes d'exercicis espirituals, cercles d'estudi, entre d'altres. També participava activament en manifestacions de religiositat popular com processons i missions populars.

Les branques adultes d'Acció Catòlica emprengueren campanyes com les de santificació de festes, de moralització de les platges, amb la fundació dels *Clubs Playas*, de qualificació moral d'espectacles, de decència en el vestir, entre d'altres. Col·laboraren en la fundació dels secretariats parroquials de Caritat i en la fundació de Càritas diocesana.

Les branques de joves i al·lotes dugueren a terme activitats culturals, recreatives i esportives, extensives als no associats, amb finalitats proselitistes. La branca de joves destacà per una notable activitat. Van fundar una Escola de Dirigents, per a la formació de responsables, i l'Obra Atlètico-Recreativa *Águilas*, per ocupar el temps lliure del jovent amb activitats culturals i esportives i per atreure nous socis.

Tota l'Acció Catòlica, especialment la branca dels joves, rebé una nova empenta en el pontificat del bisbe Joan Hervàs i Benet (1947-1955), una de les preocupacions pastorals prioritàries del qual era l'Acció Catòlica. En els anys cinquanta cresqueren i es consolidaren els Cursets de Cristiandat, estesos avui per tot el món. El fenomen *curstillista* va commoure tota l'illa i va provocar una forta divisió entre seguidors i detractors. Des de 1958, i durant alguns anys, els joves i al·lotes d'Acció Catòlica, amb la col·laboració d'altres associacions de joves, organitzaren Setmanes de Joventut, amb unes conferències a la Seu que arribaren a reunir 14.000 joves, i acabaven amb una missa multitudinària a la plaça de toros.

L'any 1947 es fundà a la nostra Diòcesi, per iniciativa de Mn. Bartomeu Quetgles, el moviment de la Germandat Obrera d'Acció Catòlica (GOAC), d'obrers adults, plantada a l'Estat espanyol pel dirigent obrerista Guillem Rovirosa, en la mateixa línia apostòlica de la JOC belga. Hem de tenir present que la història oficial dels moviments especialitzats s'encetà a la fi de l'any 1947 quan a la revista *Ecclesia* es publicaren les normes generals per a l'especialització obrera de l'Acció Catòlica Espanyola. Aquest reglament havia estat aprovat per la direcció central de l'Acció

Catòlica Espanyola el 4 de maig de 1946. Amb aquesta normativa s'atribuïen el desenvolupament i el funcionament de les noves organitzacions especialitzades en el si de les quatre branques existents. Així doncs, es crearen la Joventut Obrera Masculina, la Joventut Obrera Femenina, la Germandat Obrera Masculina i la Germandat Obrera Femenina d'Acció Catòlica. Com podem observar, es tractà d'una iniciativa jeràrquica que va suposar un reconeixement a la diversitat d'ambients dins la unitat de l'Acció Catòlica Espanyola i un intent de l'Església d'accedir a la classe obrera.

Per tal de no rompre amb la parroquialitat, la Germandat Obrera Masculina d'Acció Catòlica abans esmentada es constituí provisionalment dia 11 de juliol de 1946 com a Centre Interparroquial Especialitzat Obrer. Aquest centre fou constituït per un grup d'obrers que es posaren en contacte amb el ferroviari Andreu Fornés Font, aleshores vocal obrer del consell diocesà dels homes d'Acció Catòlica i resident a la parròquia de la Soledat de Palma. En el moment de la seva creació, el centre comptava 155 afiliats. Segons la documentació trobada a la Casa de l'Església, quatre anys després, el 22 d'agost de 1950, el centre ja comptava la gens menyspreable xifra de 1.281 afiliats (24).

Pel que fa a l'apostolat obrer també hem d'esmentar la constitució del centre interparroquial d'homes d'Acció Catòlica de la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca el dia 29 de gener de 1947 (25). De la seva primera junta directiva voldria destacar la presència de Mn. Miquel Bonnín Forteza com a consiliari. Aquest, el 26 d'abril de 1944 havia rebut el nomenament episcopal de director de cultura religiosa del personal de la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca (26). L'objectiu bàsic del centre fou el desenvolupament de la caritat entre els mateixos obrers de la companyia per tal que s'adonassin de la seva dignitat i vàlua com a persones. Per tal d'assolir l'objectiu crearen un secretariat de caritat que es finançava a través de donatius i la quota mensual dels socis, que era d'una pesseta. D'altres activitats eren conferències,

exercicis espirituals, reunions de dirigents, cercles d'estudi i excursions. Cal apuntar que el centre especialitzat ferroviari, l'any 1961 es transformà en Germandat Ferroviària de Mallorca, amb seu a la parròquia de Sant Jaume de Palma, essent-ne el principal impulsor i consiliari el mateix Miquel Bonnín.

No podem deixar d'assenyalar que a començament dels anys cinquanta, en el si de l'Església mallorquina hi havia certa sensibilitat social que afectava no sols alguns sacerdots, sinó també alumnes del Seminari diocesà. L'any 1950, el seminarista Joan Crespí Coll obtenia un dels premis del LI Certamen Científic i Literari amb el treball titulat *La Acción Católica y los obreros. Estudio comparativo sobre la Acción Católica especializada obrera en España y la JOC belga*. Hem d'afegir que durant el curs 1949-1950, Guillem Rovirosa, de la GOAC de Barcelona i, posteriorment, consiliari nacional del moviment, havia dictat una conferència als seminaristes sobre l'especialització de l'Acció Catòlica. D'aquests inicis també cal destacar la visita del president nacional, Manuel Castañón, el dia 9 de març de 1950 per a impartir una conferència a Lluçmajor i per a presidir la primera revisió comarcal amb els centres de Palma i dels pobles.

Pel febrer de 1951 es reuniren amb el bisbe Hervàs els consiliaris dels vuit centres de la GOAC que ja hi havia a Ciutat, i varen constituir el Cercle Sacerdotal d'Estudis Socials, presidit per Mn. Quetgles (27). L'any 1955, el consiliari nacional, l'esmentat Guillem Rovirosa, dirigí personalment un curset d'iniciació de militants a la parròquia del Molinar. La GOAC femenina, iniciada modestament l'any 1947, va créixer notablement a partir de l'any 1954.

No obstant això, les dificultats metodològiques i organitzatives internes dels centres i la manca d'organització i reconeixement a nivell diocesà esdevingueren obstacles gairebé insuperables per a la branca adulta obrera de l'Acció Catòlica. Les dificultats i la incomprensió per a la implantació de la nova metodologia de la revisió de vida i l'enquesta són una constant quan

es fa una lectura atenta de les actes del moviment. Si observam el tema de les enquestes entre 1954 i 1960 podem apuntar que van des de temes més generals, com la grandesa i la negació de l'home, a temes més concrets com l'economia familiar i la creació d'equips d'empresa. De totes maneres, la revisió de vida es realitzà en molt poques ocasions i quan es feia quedava ben palès que era una qüestió polèmica i es reflectia a les actes de manera breu i sense atorgar-li gaire importància. Dels equips d'empresa, com el de Jumasa de Santa Catalina, voldria destacar la seva capacitat d'anàlisi i el grau de compromís amb les problemàtiques socials de Mallorca a finals dels anys cinquanta.

L'any 1957, el Consell Nacional de la Joventut d'Acció Catòlica Espanyola optà per la ideologia i la metodologia de la JOC. En conseqüència, l'any 1959 s'iniciaren a Mallorca els moviments especialitzats dels joves: Joventut Obrera (JOC), Joventut Agrària (JARC), Joventut de Medis Independents (JIC) i Joventut Estudiantil (JRC). Els moviments equivalents a les al·lotes començaren entre els anys 1960 i 1963, i l'any 1964 es fusionaren amb els dels joves. L'any 1965 es va fer un congrés conjunt dels quatre moviments, en el qual participaren 19 centres de Ciutat i 38 de la Part Forana. Les branques d'adults, homes i dones, excepte els obrers, no s'interessaren mai per aquests moviments.

En el procés d'implantació de la nova metodologia i mentalitat dins les branques juvenil de l'Acció Catòlica hem de destacar el paper de Mn. Josep Estelrich Costa (Sant Joan, 1922). Aquest ocupà el càrrec de viceconsiliari diocesà dels joves d'Acció Catòlica des de 1956 fins l'octubre de 1957, mes i any en què va dimitir l'aleshores consiliari, Mn. Miquel Amer Quetglas. Llavors, Mn. Estelrich n'ocupà el càrrec fins l'any 1965.

De la Memòria del curs 1957, llegida a la XVIII Assemblea diocesana dels joves de l'Acció Catòlica de Mallorca, podem extreure com ja s'apuntava a l'especialització quan entre les activitats esmentades s'hi proposà per encàrrec del Consell superior una

enquesta sobre la preocupació dels joves en els diferents ambients, així com l'assistència d'un representant del Consell diocesà a les Jornades Nacionals d'Apostolat Rural celebrades a Madrid de l'1 al 3 de novembre d'aquell any (28).

La revista *Proa* (1946-1961), publicació mensual que des de març de 1957 es convertí en òrgan d'expressió dels Consells diocesans dels joves i homes de l'Acció Catòlica de Mallorca, a partir del mes d'abril de 1959, es féu ressò del canvi d'orientació cap a l'apostolat especialitzat. La necessitat de crear equips integrats per militants compromesos i capaços de fer-se presents en els seus ambients era el que es reclamava des de diverses editorials i articles d'opinió apareguts a la revista. Sens dubte, els organismes diocesans de l'Acció Catòlica Espanyola i el Bisbat de Mallorca tractaren de reproduir de forma mimètica les normatives i directrius marcades pels organismes estatals i de la Conferència de Metropolitans.

Tot plegat, després de dues jornades per a consiliaris i dues per a militants celebrades a finals de l'any 1959, la Unió diocesana dels joves d'Acció Catòlica de Mallorca comptabilitzà la formació i el funcionament d'un total de 18 equips de joves militants de diversos ambients. D'aquests, onze pertanyien a parròquies de Ciutat –El Terreno, dos equips a Sant Jaume, Sant Miquel, Sant Nicolau, Sant Sebastià, Santa Catalina Tomàs, Santa Creu, Santíssima Trinitat i dos a l'Escola de Magisteri–, i la resta distribuïts a les viles següents: Felanitx, Lluçmajor, Manacor, Pollença, Sant Joan, Santa Maria i Sóller (29).

Alguns equips de militants que nasqueren en el si de l'Acció Catòlica i a l'aixopluc de la parròquia varen aprofundir en la nova metodologia de l'especialització i anaren assolint un grau d'autonomia i d'independència respecte de la parròquia i la jerarquia. El cas més clar i evident d'aquest procés fou el de la JOC i JOC/F de Mallorca. Per a facilitar-ne l'anàlisi en dividirem la trajectòria en dues grans etapes. Una primera, que aniria de 1959 fins a 1964, caracteritzada per la creació de grups de

militants obrers a barris obrers de Palma i a viles de Mallorca amb tradició industrial i per la vertebració inicial de l'organització a nivell diocesà a través de la coneixença mútua entre grups i la conscienciació de ser un moviment estatal i internacional. La segona etapa, de 1965 a 1972, que fou la de la consolidació del moviment i la desfeta provocada pel cop de timó jeràrquic de 1968 amb la consegüent fuga dels militants i consiliaris cap a altres organitzacions socials i polítiques allunyades de l'Església.

L'any 1959 existien els grups de Palma, Inca, Lloseta, Lluçmajor i Sóller com a joves obrers. L'any següent és fundà el moviment de la JOC femenina amb grups a Palma i Felanitx, integrats per al·lotes empleades de la llar. Aquest mateix any, un grup de treballadors militants dels equips de la JOC de Sant Magí i de Lloseta viatjaren a València per participar en unes jornades de formació de militants. Podem dir que aquest fou el primer contacte de joves obrers de la JOC de Mallorca amb militants de la Península.

La consciència de moviment es començà a assolir a partir de l'any 1961 arran de la celebració a Can Tàpera d'uns exercicis espirituals per a militants dels moviments especialitzats dels joves de l'Acció Catòlica dirigits per Mauro Rubio, consiliari nacional de la Joventut d'Acció Catòlica Espanyola i exconsiliari nacional de la JOC. També entraren en contacte i es reconegueren com a JOC els grups de joves obrers de Sant Magí, Establiments i Lloseta.

A la finalització de les IV Jornades diocesanes de consiliaris de la Joventut d'Acció Catòlica celebrades al santuari de Santa Llúcia del 3 al 6 de setembre de 1962, l'equip de consiliaris integrat per Mn. Josep Estelrich Costa (consiliari de la JACE), Mn. Pere Barceló (consiliari de la JOC), Mn. Ferran Mir (consiliari de la JIC) i Mn. Joan Trias (consiliari d'Aspirants) redactaren un manifest en què expressaven que el principal problema per a la implantació i consolidació de l'especialització era la manca de consiliaris preparats que volguessin acceptar la responsabilitat, el compromís i el sacrifici que suposava la metodologia activa.

Hem de tenir en compte que el mètode duu implícit un major protagonisme i una major autonomia del seglar, cosa mai vista, que xocava frontalment amb el principi del mandat jeràrquic interioritzat pel clergat ja en la seva etapa de formació en el Seminari.

En aquesta primera etapa s'establiren forts i estrets vincles amb la JOC de Catalunya, que s'iniciaren l'any 1962 quan un grup de joves treballadors mallorquins participaren en unes jornades de formació de la JOC a Caldetes (Barcelona). Aquests lligams es reforçaren quan el mes de febrer de 1963 visità Mallorca Manuel Murcia, Responsable de Zona de la JOC catalana. Això significava que la JOC mallorquina començava a ser valorada pels responsables i dirigents del moviment.

L'any 1964, la JOC de Mallorca és convidada per la direcció nacional al XVII Consell nacional de Barcelona i al *Rallye* Europeu d'Estrasburg. Però la manca de recursos i d'una estructura organitzada coherent i sòlida impedeix la participació en aquests dos esdeveniments. Cal afegir que el mes d'octubre d'aquell mateix any, un representant de la JOC de Mallorca, juntament amb altres responsables d'altres moviments de la Joventut d'Acció Catòlica, participà en les XXXI Jornades nacionals de la Joventut d'Acció Catòlica Espanyola celebrades a El Espinar de Segòvia. Aquestes jornades foren el punt de partida de la vertebració d'una sòlida estructura diocesana del moviment. Així doncs, es prengué la decisió de formar una Comissió diocesana, al capdavant de la qual s'hi va situar Francesc Vera Mula.

Malgrat l'escassa participació jeràrquica i l'hostilitat o si més no la indiferència de la immensa majoria del clergat mallorquí, l'any 1964 suposà l'articulació diocesana del moviment. Així doncs, per una banda es constatà l'existència de dos grups consolidats de la JOC –Lloseta i Establiments–, contactes amb un grup de Lluçmajor i dos grups d'iniciació en barris obrers de Palma com la Vileta i els Hostalets. Per altra banda, la JOC femenina comptava els grups de Palma i Felanitx. Cal apuntar

que l'any 1964 començaren de forma sistemàtica les relacions de la JOC de Mallorca amb la de Catalunya com a àmbit natural de vincle.

La segona etapa (1965-1972), de desenvolupament i crisi de la JOC de Mallorca, es caracteritzà per una intensificació de les relacions amb Catalunya a través del Comitè Federal de Zona i també per una desarticulació progressiva del moviment a partir de l'abandonament de molts militants que pensaven que havien cremat una etapa de la seva vida. Alguns d'ells foren els iniciadors de sindicats de classe clandestins, de l'associacionisme veïnal i de les anomenades Plataformes Anticapitalistes. D'altres abandonaren la lluita obrera, però mantingueren el compromís social en entitats del que anomenam "tercer sector".

Des del punt de vista organitzatiu i numèric, l'any 1966 la JOC comptava tres grups a Palma –Sant Josep Obrer, Hostalets i Residència Sant Pere–, un a Establiments, la Vileta, el Rafal i Lluçmajor, dos a Lloseta i un grup de soldats que eren jocistes peninsulars que feien el servei militar a Mallorca. Entre tots els grups sumaven 32 militants. Val a dir que es tenien contactes amb grups de la Real, Son Sardina i Inca. Pel que fa a la JOC femenina, aquesta comptava dos grups a Palma i un a Felanitx i Lloseta. Això suposava un total de 24 militants.

L'assistència sistemàtica de militants de la JOC als congressos nacionals els permeté reforçar, en primer lloc, la identitat juvenil, en segon lloc, el sentiment de pertinença a un moviment obrer d'Església i, finalment, la consciència de la dona respecte al seu protagonisme en el si del moviment obrer. La campanya nacional de 1965 de la JOC femenina "Amb el nostre treball també es construeix el món" és un bon exemple de recuperació de la identitat femenina no sotmesa a cap tipus de tutela masculina.

L'any 1966 per primer cop a la nostra Diòcesi es posà en funcionament la campanya de venda del calendari jocista per part dels militants. El seguiment dels resultats d'aquesta campanya

són un bon termòmetre per a conèixer el grau d'implantació, la difusió i la influència del moviment. Doncs bé, el document "Venta del Calendario Jocista 1966" ens indica que 32 militants de la JOC i la JOC/F de Mallorca varen vendre cinc-cents calendaris repartits de la manera que a continuació exposam: 90 venuts per quatre militants del Sagrat Cor de Palma; 90 venuts per tres militants de la Soledat; 40 venuts per dos militants de Lloseta; 20 venuts per quatre militants de la Vileta; 100 repartits per quatre militants de la parròquia de Sant Josep Obrer; 90 per quatre militants de Sant Francesc de Paula; i, finalment, 70 venuts per onze militants de Felanitx (30).

El mes de desembre de 1966, Francesc Vera Mula –membre del Comitè diocesà de la JOC de Mallorca– fou elegit responsable de la JOC de la Zona de Catalunya i Balears i, per tant, membre del Comitè executiu de la JOC espanyola. Val a dir que en fou responsable fins a les acaballes de 1970 i, per tant, fou testimoni de la crisi i desfeta del moviment.

L'any 1967 s'arribà al punt culminant de la conscienciació que la JOC de Mallorca pertanyia a un moviment internacional d'ampli abast. El motiu fou l'assistència de militants mallorquins a dos esdeveniments internacionals i la seva posterior difusió. Aquests foren la trobada de la joventut francesa *París-67* i el sepeli del fundador de la JOC, Mons. Joseph Cardijn, a Brussel·les.

Les relacions i els lligams entre la JOC de Balears i la de Catalunya es consolidaren quan Mn. Guillem Ramis Money, consiliari de la JOC de Mallorca entre 1966 i 1972, entrà en contacte amb els grup de consiliaris de les diòcesis catalanes. De la correspondència de Guillem Ramis amb José Maria de la Hoz, Salvador Bardulet i Jordi Bertran, que fou el qui l'introduí en el grup, podem veure sobretot la soledat en què feren la seva feina i, sobretot, el compromís social no sols amb el grup de militants, sinó amb l'entorn social i laboral en què treballaren.

En un document d'informació privada per a dirigents de la JOC de Catalunya i Balears de 25 de desembre de 1967 s'exposaven

les tensions internes i externes que generava la participació dels militants en moviments o grups que propugnaven la justícia i la millora de la classe obrera. En aquest cas es tractà de la seva participació als anomenats Comitès d'Amnistia. Evidentment, aquest compromís xocà frontalment amb les autoritats polítiques del règim.

La resposta que donà el document a l'assumpte abans plantejat no podia ser més clara i contundent. La JOC com a moviment podia i tenia el deure –conjuntament amb altres persones i moviments, malgrat que no fossin cristians– de denunciar situacions on es vulneraven els drets fonamentals de la persona. Ara bé, s'havien de tenir en compte els aspectes que a continuació assenyalam: conservar la pròpia personalitat del moviment JOC; no participar en cap interès de partit, tant en el que és temporal com en el que és ideològic; no s'havia de produir cap condició d'obligatorietat; no signar cap escrit en comú, ja que podia interpretar-se com una fusió; i, finalment, que cada grup redactàs el seu propi document (31).

La qüestió del compromís temporal dels militants dels moviments especialitzats ens permet entrar de ple en l'anomenada crisi, ruptura i tancament d'aquests. En referència a l'esmentada crisi, la JOC de Mallorca elaborà un document emmarcat en el context de les respostes diocesanes als qüestionaris preparatoris de les VII Jornades nacionals de l'Acció Catòlica Espanyola (8-11 de juny de 1967). Aquestes feren ben palesa la ruptura entre els bisbes i els seglars sobre com s'havia de conduir l'Acció Catòlica. De les conclusions podem extreure l'absència de diàleg i la ruptura irreversible entre la jerarquia i els moviments (32). El document en qüestió fou signat el dia 27 de maig de 1967 poc després de la reunió secreta a Àvila dels equips nacionals de JOC i JOC/F en la qual es decidí negociar els punts d'enfrontament amb els organismes centrals de l'Acció Catòlica Espanyola abans de rompre relacions.

La resposta de la JOC de Mallorca s'articulà en dotze punts que podem resumir en quatre idees. En primer lloc, el concepte

d'Església que ells veien era més tost una Església de bisbes i clergat i, per tant, no una Església integrada per tot el Poble de Déu, d'acord amb la línia conciliar. De fet, la jerarquia no apareixia com un servei clar i nítid a l'Església, sinó més aviat en una línia d'excessiva tutela i control jeràrquic. En segon lloc, constataven la minoria d'edat del militant seglar al qual se li suprimia la responsabilitat de dirigir l'organització i se'l privava d'elaborar els plans de treball. En tercer lloc, es qüestionen el paper dirigent i fiscalitzador dels consiliaris, quan en els moviments eren un més del grup. I, en quart lloc, constataren la manca de diàleg amb el món ateu, el qual és condemnat.

Després de la celebració de les VIII Jornades nacionals de l'Acció Catòlica Espanyola, la crisi entrà en un compàs d'espera en el qual es detectà una manca de diàleg real entre la jerarquia i els dirigents dels moviments. Alguns d'aquests darrers insistien en la necessitat d'abandonar l'estructura de màxima vinculació a la jerarquia i eren partidaris de la supressió dels lligams que feien de l'Acció Catòlica un apostolat gairebé clerical.

El 1968 fou un any difícil per a la JOC a tot l'Estat espanyol, sobretot a partir de l'entrada en vigor dels nous estatuts de l'Acció Catòlica Espanyola el mes de març i que foren el punt de partida de la fallida dels moviments especialitzats. Varen tenir lloc dos congressos extraordinaris. Un a Madrid el mes de maig i l'altre a Segòvia el mes de juny. Ambdós es feren quasi de forma clandestina, no per por a les forces d'ordre públic, sinó més aviat per por a la persecució que els caps de la jerarquia catòlica sotmetien als dirigents més compromesos del moviment. Així doncs, el mes d'agost un grup de 29 militants de la JOC i JOC/F de Mallorca enviaren una carta al bisbe Rafael Álvarez Lara (23 març de 1965 - 17 febrer de 1972) en què com a militants cristians li exposaven els problemes i la manca de sintonia amb la jerarquia. De fet, denunciaven la manca d'implicació del sacerdot amb la societat que l'envolta i la manca de compromís per a la seva transformació (33). Arran de la carta d'aquest grup de militants compromesos,

el 3 de setembre, un grup de tres sacerdots que treballaven en l'apostolat obrer enviaren una carta al bisbe pregant-li un reconeixement i suport a la tasca en què s'havien compromès. També expressaven una crítica al clergat mallorquí per la manca de testimoniatge clar respecte al món dels més pobres (34).

La crisi generalitzada dels moviments especialitzats a tot l'Estat espanyol afectà també els de la nostra Diòcesi, encara no prou consolidats. Així doncs, la destrucció dels moviments especialitzats va tenir lloc entre 1968 i 1972: el moviment d'estudiants morí l'any 1968, el moviment rural va desaparèixer entre 1968 i 1969, el de medis independents s'extingí l'any 1970 i, finalment, el de joves obrers es va desfer l'estiu de 1972.

La desfeta de l'especialització coincidí amb l'arribada de Teodor Úbeda Gramage al Bisbat de Mallorca. Aleshores la Diòcesi no comptava amb cap instrument de coordinació de la diversitat d'associacions de laics existents. Mentrestant començaren a renéixer de bell nou els moviments especialitzats. Segons Mn. Josep Estelrich Costa, la cronologia és la que segueix: el Moviment d'Universitaris i Estudiants Cristians (MUEC) inicià el seu ressorgiment l'any 1975; els dos Moviments Cristians de Pobles, d'adults i joves, ho feren el 1979; la JOC també va reprendre el seu camí l'any 1979; el mateix any s'inicià el Moviment d'Infants i Joves d'Acció Catòlica (MIJAC) per a nins i adolescents de zones obreres; a finals de 1981 es constituí el primer equip del Moviment Cristià de Professionals, i l'any 1982 començà a fer les primeres passes el Moviment d'Acció Catòlica Obrera (ACO), per a adults del món obrer (35). La revifalla de l'especialització s'explica per les relacions dels seus impulsors, tant seglars com consiliaris, amb els moviments existents a Catalunya.

5. Conclusions

Ha arribat l'hora de fer un balanç històric. Per a molts militants, la JOC esdevingué una escola d'aprenentatge dins la

vida i per a la vida. A més a més, els atorgà un grau d'autonomia i d'independència molt elevat. El dirigent Francesc Vera Mula assenyalà la seva fascinació pel concepte de lluita de classe i que només els obrers per si mateixos es podien salvar. Encara més, la revisió de vida i el treball en equip els havia fet sentir com a persones realitzades i útils en aquest món.

Val a dir que foren molts pocs els consiliaris que es comprometeren plenament amb la dinàmica dels moviments. Aquest compromís fou un camí interior que hagueren de recórrer lentament i en solitari per la manca de comprensió per part de la immensa majoria del clergat de la nostra Diòcesi. Sense anar més enfora, Guillem Ramis Moneny no rebé mai un nomenament oficial per part del bisbe de la Diòcesi que li donàs suport davant els ulls del clergat.

El compromís temporal d'alguns militants féu que participassin en la lluita sindical clandestina. A les reunions clandestines de Na Burguesa (1967), la Vileta (1969) i Establiments (1970) per a formar les primeres Comissions Obreres de Palma, hi participaren militants de la JOC. També varen participar en la creació de les Plataformes Anticapitalistes. Posteriorment, alguns d'ells les abandonaren per considerar que havien caigut en un dirigisme antidemocràtic per part del Partit Comunista; tot això entrava en contradicció amb el que havien après a la JOC sobre la llibertat de consciència de la persona.

La pregunta que sorgeix espontàniament, després d'aquestes primeres conclusions, és òbvia: Per què costà tant i encara, avui, costa tant l'arrelament dels Moviments Especialitzats dins l'àmbit pastoral de les diòcesis? La resposta, evidentment, no pot ser simple ni tampoc podem entrar en la recerca d'una sola causa, sinó de tot un conjunt de causes que són les que podrien explicar el nostre interrogant. En primer lloc, pensam que no es arriscat dir que la intuïció de Cardijn s'avançava a moltes d'aquelles idees que molt més tard elaboraria el Vaticà II sobre la teologia del laïcat

i de la concepció de l'Església com a poble de Déu. El militant jocista de les primeres hores havia assolit que l'evangelització no era només tasca de la jerarquia, sinó que sols la presència de l'obrer creient en el medi podria fer possible que la paraula evangèlica ressonàs dins aquells ambients que ja vivien allunyats de l'Església i que havien trobat un nou horitzó de sentit per a les seves vides fora de les ensenyances cristianes. Si a tot això s'hi afegim que, per unes circumstàncies ben concretes, la recepció del Vaticà II va ser voluntàriament frenada, amb la creença, per part d'un nombre considerable de jerarques, que el Concili havia anat massa lluny en alguns aspectes, tindrem l'explicació i coneixerem el perquè durant tot el llarg pontificat de Joan Pau II, en detriment de la pastoral dels Moviments Especialitzats, es fomentà el creixement d'altres moviments que hem definit com a moviments de presència.

Malgrat tot, l'actitud positiva que manifestam davant els Moviments Especialitzats no volem que enterboleixi la visió crítica que en tenim. Amb la perspectiva que ens dóna la història, potser s'hagi de considerar com a punt feble el fet que molts de militants formats a través de la metodologia de la RdV han donat més fruit fora de l'Església, amb la seva presència ben activa dins grups de barris, sindicals, culturals, etc., que no dins la mateixa Església. L'explicació que hi trobam potser que sigui triple: per una part, el fet que, normalment, els grups s'entretenen més en l'anàlisi del fet, cercant-ne les causes i conseqüències, que no a jutjar i actuar, que configuren el desenvolupament global del mètode; en segon lloc, la manca de guies, en aquest cas parlariem de consiliaris, disposats a ajudar-los a trobar una mística per dur endavant el seu compromís temporal; i, darrerament, la dificultat que molts experimenten a l'hora de restar oberts als petits fets de vida interpretats com a signes del pas de Déu per la nostra història.

Sigui com sigui, el que sí que ens sembla clar, arribats en aquests moments finals de la nostra reflexió, és que l'Església

d'aquest inici d'un nou segle, no pot deixar morir el carisma que Cardijn va saber posar a l'abast de la mateixa Església universal, en vista a l'evangelització dels més allunyats. Pot ser que les actuals circumstàncies eclesials ens obliguin, sense més ajornaments, a fer un nou plantejament davant l'herència que ens han deixat els Moviments, sense cap mena d'historicisme i corregint el que calgui corregir, ja que no hi ha dubte que el primer i principal repte de l'Església, avui, segueix sent el de la nova evangelització; és a dir, fer creïble als homes i dones del nostre temps el missatge de Jesús; perquè, "com creuran en ell, es demana Pau, si no n'han sentit parlar? I com en sentiran parlar, si ningú no l'anuncia? I qui el podrà anunciar, si ningú no és enviat?". La resposta a aquestes qüestions paulines segueix sent el nostre desafiament pastoral.

NOTES

- (1). PAU VI, EN, 14.
- (2). ROVIRA BELLOSO, J. M. (1987), *Fe i Cultura al nostre temps*, Barcelona, Saurí, pàg. 109-117.
- (3). TONINI, G. (1985), *La mediazione culturale*, Roma, pàg. 40.
- (4). JULIANA, E. (2012), *Modesta España*.
- (5). MARTELET, G. (1984), *Deux mille ans d'Eglise en question*, París, Du Cerf, pàg. 17-18.
- (6). MARTÍ, C. (1978), "Discernimiento y revisión de vida", a *Concilium*, núm. 139.
- (7). ROVIRA BELLOSO, J. M, op. cit., pàg. 18.
- (8). MARTELET, G. op. cit., pàg. 18.
- (9). SÍNODE DIOCESÀ DE MALLORCA (1998), "L'Evangelí que dona sentit a la vida", pàg. 24.
- (10). *Ibidem*, pàg. 25.
- (11). CONCILI VATICÀ II (1965), "L'activitat missionera de l'Església", núm. 11-12.
- (12). *Ibidem*, 11.
- (13). MARTÍN VELASCO, J. (2011), "Evangelizar en tiempos de increencia", pro manuscripto.
- (14). Cf. Mt 28, 19.
- (15). ROVIRA BELLOSO, J. M., op. cit., pàg. 110.

- (16). Idem anterior, pàg. 114.
- (17). Ibidem, pàg. 110.
- (18). RUBIO, J. M. (2006), *Para vivir la revisión de vida*, Pamplona, Verbo Divino, pàg. 87.
- (19). Ibidem, pàg. 89.
- (20). MAZZILLO, G. “La Revisione di Vita come luogo teologico”, a *Itinerari*, 1989/2, Torino, citat per RUBIO, J. M., op. cit., pàg. 90.
- (21). Cf. Mt 13, El capítol de les paràboles.
- (22). RUBIO, J. M., op. cit., pàg. 134.
- (23) BOOM, any LXXIV, núm. 18, 30 setembre 1934, pàg. 383. Citat a ESTELRICH COSTA, J. (1998), “Nota històrica sobre el laïcat a l’Església de Mallorca”, dins DDAA. *El laïcat a l’Església de Mallorca. Reflexions i propostes*. Publicacions de la Delegació d’Apostolat Seglar, núm. 1, Palma de Mallorca, pàg. 71.
- (24) Arxiu de la Cúria Diocesana (ACD). Secció d’Acció Catòlica, “Relació d’afiliats i familiars del Centre Interparroquial Obrer Germandat Obrera Masculina d’Acció Catòlica”, 22 folis mecanografiats.
- (25) ACD. Secció d’Acció Catòlica, “Interparroquial de Ferroviarios”, lligall 133, “Acta de constitución provisional del Centro Interparroquial de Hombres de Acción Católica de la Compañía de Ferrocarriles de Mallorca (29 de Enero de 1947), 1 foli mecanografiat.
- (26) Arxiu Municipal de Sa Pobla. Fundació Joan Soler. Arxiu personal de Mn. Miquel Bonnín Forteza, “Nomenament episcopal director de cultura religiosa del personal de la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca”, 1 foli mecanografiat.
- (27) BOOM, any XCI, núm. 3, març 1951, pàg. 196 i núm. 6, juny 1951, pàg. 344.
- (28) Arxiu personal Mn. Josep Estelrich Costa. *Unión Diocesana de los Jóvenes de Acción Católica de Mallorca. Memoria del curso (1957)*. Palma de Mallorca, XVIII Asamblea diocesana, 9 febrer 1958, pàg. 3.
- (29) *Proa*, núm. 264, gener 1960, “Información. Consejo Diocesano de los Jóvenes”, pàg. 2.
- (30) Arxiu personal de Francesc Lladó. *Venta del Calendario Jocista 1966*, 1 quartilla mecanografiada.
- (31) Arxiu personal Guillem Ramis Moneny. *Información privada para dirigentes*. JOC Catalunya-Baleares, 25 desembre 1967, 3 folis mecanografiats.
- (32) MURCIA SANTOS, A. (1995), *Obreros y obispos en el franquismo*, Madrid, Ediciones HOAC, pàg. 448.
- (33) Arxiu personal Guillem Ramis Moneny, “Al señor Obispo de Mallorca”, agost 1968, 3 folis mecanografiats.

(34) Arxiu personal Guillem Ramis Money, “Carta al nostre bisbe”, 3 setembre 1968, 2 folis mecanografiats.

(35) ESTELRICH COSTA, J. (1998), “Nota històrica sobre el laïcat a l'Església de Mallorca”, dins DDAA. *El laïcat a l'Església de Mallorca. Reflexions i propostes*. Publicacions de la Delegació d'Apostolat Seglar, núm. 1, Palma de Mallorca, pàg. 73.